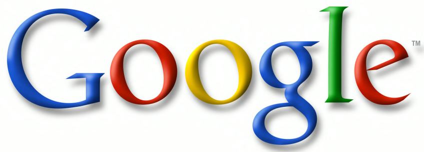
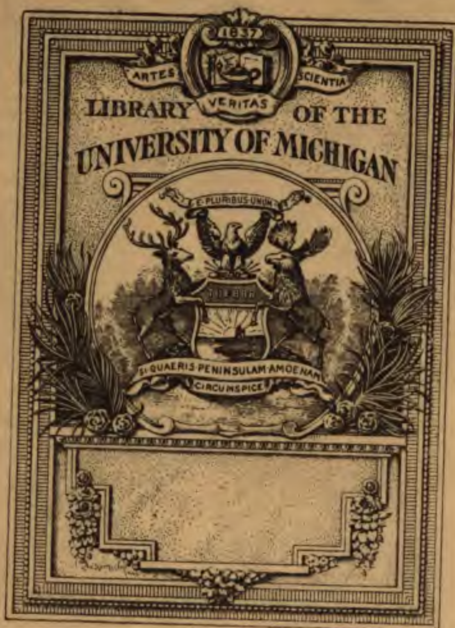

Google

1837
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
E PLURIBUS UNUM
TUEBOR
SI QUAERIS PENINSULAM AMOENAM
CIRCUMSPICE

DE TEMPORUM QUA AESCHYLUS UTITUR PRAESENTIS PRAECIPUE ET AORISTI VARIETATE.

DISSERTATIO
INAUGURALIS PHILOLOGICA
QUAM
AD SUMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES
AB
AMPLISSIMO PHILOSOPHORUM ORDINE
IN
ACADEMIA FRIDERICIANA HALENSI
CUM VITEBERGENSI CONSOCIATA
RITE IMPETRANDOS
SCRIPSIT

BERNHARDUS HUEBNER
SILESIUS.

HALIS SAXONUM
TYPIS KARRASIANIS
MDCCCLXXIX.

Henrico Keil

Julio Zacher

praeceptoribus dilectissimis

sacrum.

Aeschyleis[1]) studiis cum operam navare constituissem, subtiliores illas quaestiones, quae in genuina librorum scriptura restituenda aut in Aeschylea singulari sublimitate, gravitate, ingeniosa indole mirificaque arte perspicienda versantur, eis permittendas censebam, qui et summo ingenii excellunt acumine et doctrinam uberiorem accuratioremque sibi comparaverunt.

Itaque ad ea malui me conferre studia, quae in scenicis poetis etiamnunc desiderari videntur. Quorum in numero grammaticas quaestiones non infimum locum obtinere aperte indicavit et eruditissimus et ingeniosissimus Graecarum litterarum arbiter, Godofredus Bernhardy, cuius in Paralipomenis Syntaxis Graecae p. 13 haec exstant verba: „Si... et hanc studiorum disciplinam (scl. historicam syntaxin) et interiorem litterarum notitiam promovere volumus et criticos adiuvare, multis libellis par est elocutionem auctorum cuiusvis gradus notaeque singulatim explicari. Hinc fructuosissimam et propemodum intactam petent materiam, quos iuvat scientiam antiquitatis Graecae non vanis quaestionibus ornare.“

Ac talibus quidem studiis in eo praesertim opus esse vetustissimo Atheniensium auctore, qui et ingenii sollertia eminuerit et novi generis quasi parens ceteris poetis scenicis viam muniverit, quis est, quin facile sibi persuadeat?[2])

Nam quod idem Bernhardy in universum iudicans de omnibus tragoediarum scriptoribus contendit, atticum eos ser-

[1]) In versibus numerandis editonem Dindorfianam V. Lipsiae MDCCCLXV secutus sum.

[2]) His grammaticis quaestionibus etsi doctorum virorum opera non defuit, tamen non pauca restare monet Bernhardy (Grundr. d. Gr. Litt. II, 2. p. 213) his verbis: „Um über tastendes Gefühl hinaus zu festen Einsichten in die Sprachkunst, den Satzbau und Stil der Tragödie zu gelangen, bedarf man der Monographien über das Sprachsystem und die Rhetorik der tragischen Meister.“

monem constituisse[3]), id primum videtur referendum esse ad Aeschylum, quippe qui „personae pallaeque repertor honestae“ dramaticae poesis fundamenta posuerit.

Quare de temporum usu Aeschyleo accuratiore quaestione instituta inquirere operae pretium facere mihi videbar, non tam ut nova et inaudita in medium proferrem in ea re, quae inde ab antiquissimis temporibus usque ad novissimam Graecarum litterarum aetatem mirificam conservarit constantiam[4]), sed ut, quoad pro viribus fieri posset, quae in commentariis vel grammaticorum scriptis disiecta inveniuntur, colligerem et in uno conspectu collocarem. Sed quod ei,[5]) qui de perfecti et plusquamperfecti usu Aeschyleo disseruit, viro doctissimo accidit, ut in uno perfecto quasi haereret, id mihi in praesentis usu perquirendo accidisse confiteor. Nam etsi primo obtutu vere idem iudicare videtur, praesentis usum non multa praebere mira aut praeter alia memoria et quaestione digna, tamen quibus legibus huius temporis usum Aeschylus circumscripserit et quem finem secutus interdum etiam ad res, quae praesentes aut non sunt aut non cogitantur, tempore praesenti usus sit, non satis videtur illustratum esse.

Atque in omni hac quaestione hoc imprimis tenendum censeo, quod in ceteris, quas in Aeschylo admiramur virtutibus, non infimum locum tenet „eximia quaedam quasi fingendi ars[6]),“ quae *πλαστική* solet vocari.

---

[3]) Bernhardy l. l. p. 205: „durch Ausdauer und künstlerisches Genie haben die Tragiker ein neues Idiom gegründet und seine Gesetze mit solchem Erfolg bestimmt, dass sie den Attischen Stil in der höheren Dichterrede festsetzen und den formalen Geschmack ihrer Zeitgenossen methodisch leiten konnten.“

[4]) Cf. Wecklein (Bursians Jahresbericht VI. Jahrg. 1878. 4. und 5. Heft. p. 257): „der Gebrauch der Tempora zeigt von den ältesten Stufen bis in die jüngste Periode des Sprachlebens und in allen dialectischen Verzweigungen (insoweit hier überhaupt eine genauere Prüfung möglich ist) eine überraschende Gleichmässigkeit.“

[5]) Leop. Brock: dissertatio de Perfecti et Plusquamperfecti usu Aeschyleo. Vratislaviae. MDCCCLXV. p. 1.

[6]) Cf. Lechner: de Aeschyli studio Homerico. Progr. Erlangen 1862, pag. 25. Bernhardy l. l. p. 256: „er war wie kein anderer ein plastischer Tragiker.“

Cuius artis studium etsi imprimis in „epithetorum electione et vigore translationum atque similitudinum et in rerum accurata et facta quodammodo descriptione [7]" cernitur, tamen non minus perspicuum est in praesentis ceterorumque temporum usu subtili et apta variatione.

Nam cum ceteris tum vel maxime dramaticis poetis id agendum est, ut quidquid vel fiat, vel in personarum animis commoveatur, id spectatorum auribus oculisque ita obversetur, ut etiam absentium rerum imagines praesentes habere illi sibi videantur. Non enim enarrat dramaticus poeta sicut epicus, quae „irrevocabilis abstulerit iam praeterita aetas," sed quae mente et cogitatione complexus est ita explicat et in conspectu ponit, ut rerum initia et fontes, decursus, fines atque exitus ipsis oculis contemplemur, ut denique sentiamus, cogitemus, vivamus cum eis quas poeta in scenam producit fabularum personis.

Quam summam et primam dramaticae artis legem Aeschyli manum direxisse, quis non habet exploratum, qui considerat, illum Homeri adeo fuisse studiosum, ut suas tragoedias *τεμάχη τῶν Ὁμήρου μεγάλων δείπνων* esse confiteretur. Et qui non quiescebat in rupis praeruptae (cf. Suppl. 792 seqq.) aut tempestatis vehementissimae (Prom. 1080 seqq.) aut Typhonis (ibid. 35 seqq.) aut septem illorum qui Thebas obsidebant ducum accuratissima descriptione, qui pennigeras appellabat nives (Prom. 993. *λευκοπτέρῳ — νιφάδι*), qui multis aliis rebus, quas non nisi cogitatione complectimur, quasi corpus induebat, idem etiam temporum usum ita moderatus est, ut rerum quam maximam efficeret perspicuitatem, ut varias cogitandi sentiendique rationes detegeret et quasi intimos suarum personarum animos aperiret.

Quo in studio cum non mediocriter adiuvaretur mira quadam graecae linguae et volubilitate et elegantia formarumque ubertate, tamen in sermonis constituendi munere ab eius laude nihil derogatur, dummodo respiciamus quam subtili iudicio tem-

---

[7]) Cf. Lechner. l. l. p. 25. Bernhardy. l. l. p. 256: „Unter den Eigenthümlichkeiten seines Stils und dichterischen Genius tritt charakteristisch hervor das Bild und die figürliche Redeweise, welche seine Komposition auf allen Punkten beleuchtet."

porum discrimina distinxerit et ex vario usu ea semper elegerit, quae artis legibus satisfacerent.

Jam ut quod generaliter disputavimus ad singulorum temporum usum revocemus, praesentis primum persequimur usum.

I.

Qua in quaestione cum de praesentis natura ac vi[8]) latius et copiosius disserere non opus sit, ea praesentia omnia videntur omittenda, quae cum ex necessitate pendeant et a communi omnium usu nullo pacto recedant, subtilitatem eligendi admittant nullam.

Nam primum quidem nihil mirum est si, id quod ipsa dramaticae actionis natura fert, praesens ad eas actiones notandas adhibetur, quae eodem temporis momento simul et fiunt in scena et verbis exprimuntur vel pronuntiantur, velut si in Prometheo vinciendo occupatus Vulcanus: *περαίνεται δὴ*, inquit, *κοὐ ματᾷ τοὔργον τόδε.* Neque minus consentaneum est praesenti poetam ita uti, ut aut statum praesenti tempore permanentem aut repetitionem actionis significet[9]).

Quibus in generibus libero arbitrio nullum locum relinqui sponte intelligitur.

At vero plasticum, ut ita dicam, poetam cognoscimus in pronuntiandis sententiis communibus, quibus ea proponuntur, quae omnium consensu comprobari videntur.

---

[8]) Veterum grammaticorum sententias collegit Schmidtius in dissertationibus, quae inscriptae sunt: Doctrinae temporum verbi Graeci et Latini. Halle 1836. — Accedunt recentiorum definitiones: Buttmann, Griech. Gr. § 137. Thiersch, Gramm. § 289, 2. Schmalfeld Syntax d. griech. Verb. Eisleben 1846. § 52, p. 87. Curtius Gr. § 486. Erläuterungen Cap. 20, p. 178 seqq. Rost § 116, II, 6. Delbrück, Altind. Tempuslehre p. 89. Krueger, Griech. Sprachl. f. Schulen p. I, § 53. Rud. Kohlmann: De verbi Graeci temporibus. Halis Saxonum 1873.

[9]) Cf. Curtius: Schulgr. § 486, 1. 2. (edit. XI): der Indicativ des Präsens bezeichnet, wie im deutschen und lateinischen, die in der Gegenwart dauernde Handlung. Als solche gilt 1) eine im Augenblicke des Sprechens sich vollziehende Handlung, 2) eine gegenwärtig wiederholte Handlung, ein gegenwärtig dauernder Zustand.

Nam in talibus sententiis, quarum beatissima floret ubertate Aeschylea tragoedia, dominari quodammodo videtur praesens, id quod nube quasi exemplorum satis probatur[10]. Nec tamen deest in eisdem aoristi gratissima variatio, quae Homeri auctoritate nixa per omnia Graecarum litterarum genera omnesque aetates propagata est.

Aeschylea autem exempla sunt haec:

Suppl. 101. *μνῆμον ἄνω φρόνημά πως*
αὐτόθεν ἐξέπραξεν ἔμπας ἑδράνων ἀφ᾽ ἁγνῶν.
ibid. 1005. *καὶ παρθένων χλιδαῖσιν εὐμόρφοις ἔπι*
πᾶς τις παρελθὼν ὄμματος θελκτήριον
τόξευμ᾽ ἔπεμψεν, ἱμέρου νικώμενος —
Ag. 180. *καὶ παρ᾽ ἄκοντας ἦλθε σωφρονεῖν.*
ibid. 966. *ῥίζης γὰρ οὔσης φυλλὰς ἵκετ᾽ ἐς δόμους*
σκιὰν ὑπερτείνασα σειρίου κυνός.
Eum. 529. *παντὶ μέσῳ τὸ κράτος θεὸς ὤπασεν,*
ubi aoristum statim excipit praesens: *ἄλλ᾽ ἄλλᾳ δ᾽ ἐφορεύει.*

Admiramur hanc tantam sermonis facilitatem, quam nos vix assequimur. Schoemannus quidem haec vertit his verbis:

Immer dem Mittleren hold sind die Himmlischen;
Anders schaun sie auf Andres.

Eodemque modo etiam Od. Muelleri et Donneri versiones aoristum hoc loco praesenti reddunt. Graecus vero poeta tantum abest ut hac difficultate laboret, ut hanc aoristi et praesentis varietatem data opera affectasse videatur; ceteri, qui occurrunt, aoristi gnomici praesenti adiuncti sunt.

---

[10]) Sententiae communes inveniuntur: Prom. 50. 329. 378. 385. 698/99. 750/51. 936. 981. 1012/13. 1039. Sept. 77. 200 seq. 224 seq. 227—30. 230 seq. 438 seq. (ib. 596) 600. 625. (684 copula est supplenda) 699—701. 1044. Pers. 97—100. Suppl. 203. 327. 385 seq. (485) 489. 514. 749. 761. 770 994 seq. 1049. Ag. 222 seq. 250. 381—97. 485 seqq. (533/34) 584. 750—56. 757—62. ibid. 764—71. 788/89. 832 seq. 857 seq. 861—63. 938. 939. ibid. 940. 941. 951 seq. 1001 seq. 1205. 1300. 1486. 1562—64. Choeph. (59) 61—65. 68 seq. 309—14. 400—404. 585 seq. ibid. 599 seqq. 635 seq. 639—45. 780. (920) 921. Eum. 274/75. 286. 520. 559 seq. — Cf. Krueg. I. § 53. 10, 2. Curtius, G. Sch. § 494. Kühn. Gr. II, 1. § 386, 7.

Pers. 821. ὕβρις γὰρ ἐξανθοῦσ' ἐκάρπωσε στάχυν
ἄτης, ὅθεν πάγκλαυτον ἐξαμᾷ θέρος.

Ag. 779. Δίκα δὲ λάμπει μὲν ἐν δυσκάπνοις δώμασιν,
τὸν δ' ἐναίσιμον τίει βίον.
τὰ χρυσόπαστα δ' ἔδεθλα σὺν πίνῳ χερῶν
παλιντρόποις
ὄμμασι λιποῦσ', ὅσια προςέμολε[11]) δύναμιν
σέβουσα πλούτου παράσημον αἴνῳ.

ibid. 1006. νόσος γὰρ —
γείτων ὁμότοιχος ἐρείδει,
καὶ πότμος εὐθυπορῶν
ἀνδρὸς ἔπαισεν —
ἄφαντον ἕρμα.

ibid. 1331. τὸ μὲν εὖ πράσσειν ἀκόρεστον ἔφυ
πᾶσι βροτοῖσιν· δακτυλοδείκτων δ'
οὔτις ἀπειπὼν εἴργει μελάθρων κτλ.

Eum. 330. — πράκτορες αἵματος
αὐτῷ τελέως ἐφάνημεν.

Atque hoc quidem loco praecedunt praesentia: ἐφέρπει (314) διοιχνεῖ (315) ἐπικρύπτει (317); itidem aoristus gnomicus ibid. 564. ὤλετ' ἄκλαυτος, ἄστος, sequitur praesentia, sicut Eum. 660 seq. τίκτει δ' ὁ θρώσκων, ἡ δ' ἅπερ ξένῳ ξένη ἔσωσεν ἔρνος[12]).

Simili modo etiam in comparationibus, praesertim in iis, quae ad Homeri accedunt consuetudinem, praesentis et aoristi usus alternat.

Praesens usurpatum est in ea comparatione, qua Atridarum pugnandi cupiditas celebratur. Ag. 48—59, aliisque locis. At vero aoristus adhibitus est:

Sept. 604 et 607:

ὡς γὰρ ξυνεςβὰς πλοῖον εὐσεβὴς ἀνὴρ
ναύταισι θερμοῖς καὶ πανουργίας πλέῳς
ὄλωλεν ἀνδρῶν σὺν θεοπτύστῳ γένει,
ἢ ξὺν πολίταις ἀνδράσιν δίκαιος ὢν
ἐχθροξένοις τε καὶ θεῶν ἀμνήμοσι

---

[11]) siquidem vera est lectio.

[12]) Ag. 1329 εἰ δὲ δυστυχοῖ — βολαῖς ὑγρώσσων σπόγγος ὤλεσεν γραφήν, ab hoc loco alienum videtur.

πληγεὶς θεοῦ μάστιγι παγκοίνῳ 'δάμη, κτλ.

Ag. 717. ἔθρεψεν δὲ λέοντα κτλ.
ibid. 724. πολέα δ' ἔσχ' ἐν ἀγκάλαις. —
ibid. 727. χρονισθεὶς δ' ἀπέδειξεν. —
ibid. 731. δαῖτ' ἀκέλευστος ἔτευξεν·
ibid. 732. αἵματι δ' οἶκος ἐφύρθη, —

Ecce totam comparationem ad Homeri [13]) similitudinem accommodatam et ita enarratam, ut quod quolibet tempore accidere possit, certo quodam tempore factum videatur.

Iam perspicimus quid consilii in horum et gnomicorum aoristorum usu sit persecutus.

Nam plane Kühneri sententiae assentior, qui gnomicum aoristum ab eo differre negat, quo facta solent narrari [14]) Sicut in comparationibus ita in communibus sententiis ex infinita copia exemplorum, quae cotidianus usus et experientia suppeditat, ad confirmandam aliquam sententiam similem unum et id quidem certum certisque temporis finibus inclusum proponitur factum. Etenim quod re vera factum cognoscitur et oculis quasi clarius aspicitur et maiorem habet auctoritatem quam quod fieri posse contenditur.

Ceterum etiam futurum praesentis vel gnomici aoristi loco usurpari videtur:

Choeph. 1018. οὔτις μερόπων ἀσινῆ βίοτον
διὰ πάντ' ἄτιμος ἀμείψεται.

Sed adjecta negativa particula huius futuri naturam satis declarat. Simili modo apud Sophoclem invenitur: Antig. 348 seq. Ἅιδα μόνον φεῦξιν οὐκ ἐπάξεται (vide Kühner. Gr. II, 1. § 387, 2).

Nec desunt perfecta gnomica:

Suppl. 350. ἴδε με τὰν ἱκέτιν φυγάδα περίδρομον,
λευκοδίωκτον ὡς δάμαλιν ἄμ' πέτραις

---

[13]) Cf. Od. IV, 334 seqq. Il. V, 522 seqq. 136 seqq. Il. IV, 274 sqq. XI, 474 seqq. X, 224. Il. XVII, 176. III, 33—36 etc. — Ceterum confer Lechnerum de Aeschyli studio Homerico p. 20 seqq.

[14]) Kühn. l. l. § 386, 7 (cf. 8, 3.): „er unterscheidet sich in keinerlei Weise von dem erzählenden." — Quae Kohlmann (de verbi Graeci temporibus p. 9 seq.) in contrariam partem disputavit hoc Aeschyleo usu confirmari mihi non videntur.

ἠλιβάτοις, ἵν᾽ ἀλκᾷ πίσυνος μέμυκε
φράζουσα βοτῆρι μόχθους.

Sept. 604. ὡς γὰρ ξυνεςβὰς πλοῖον εὐσεβὴς ἀνὴρ
ναύταισι θερμοῖς καὶ πανουργίας πλέῳς
ὄλωλεν etc.

Ag. 423. μάταν γάρ, εὖτ᾽ ἂν ἐσθλά τις δοκῶν ὁρᾷ,
παραλλάξασα διὰ χερῶν
βέβακεν ὄψις etc.

Quae perfecta „propius praesenti rem aut manentem aut iteratam significare" videntur (cf. Brock. l. l. p. 49).

Iam vero si eiusdem studii, unde illa aoristi et praesentis variatio profluxit, alia testimonia quaerimus, praesentia non pauca offeruntur, in quibus contrariam eiusdem vicissitudinis vim cognoscimus. Nam quod alias aoristo idem non raro praesenti poeta assequitur.

II.

Ex liberiore enim quadam sentiendi et cogitandi ratione fit, ut etiam ad res, quae praesentes non sunt, praesentis usus transferatur. Neque repugnat huic licentiae ipsa praesentis natura, cum et stirpem praesentis nullam temporis notionem complecti[15]) et praeter indicativum ceteros praesentis modos, infinitivum praesertim et participium, temporis notione neglecta nihil nisi actionem imperfectam significare constet[16]).

Ac ne illam quidem temporis notionem, quae indicativo quamquam ipsa eius forma non expressa accessit, angustioribus finibus inclusam esse ex rerum natura consequitur, quoniam in continua fuga rerum praesens tempus non esse posset, nisi, quod praeterfluendo semper elabitur, animo hominum ita perciperetur et custodiretur memoria, ut ex rerum flumine revocatum tamquam morari paullulum et acquiescere cogeretur[17]). Quo fit, ut

---

[15]) Delbrück: Der Gebr. d. Coni. u. Opt. im Sanscr. u. Griech. p. 7 haec contendit: die Tempusstämme des Praesens und Aorist enthalten — nichts von Gegenwart und Vergangenheit in sich.

[16]) Cf. Kohlm. l. l. § 1. e. pg. 6; § 3, a. pg. 13. b, p. 14. Kühner. Gr. II, 1. § 389, 3. Curtius Gr. § 490. Schmalfeld. l. l. p. 88.

[17]) De hac re jam Harrisius cf. Hermes p. 86 subtiliter disseruit. Cf. etiam Krueger. Gr. Spr. I, § 53.

quod praesens vocatur tempus cancellis utrimque patefactis nunc in praeteritum rerum statum refugiat nunc in futurum procurrat. Licentiori igitur praesentis usui non modo non resistit haec rerum condicio sed etiam favet. Liberiore autem hoc usu eo minus offendimus, quo propius, quod re vera iam in praeteritum tempus refugit, ad praesentem quemque loquentis statum pertinet.

1.

Ac primum quidem id fieri potest in verbis audiendi et dicendi [18]).

Iustam rationem sequuntur horum verborum aoristi. Nam accuratius rem consideranti vox semel emissa non praesentis sed praeteriti temporis videtur esse [19]).

Sic in stichomythia, quae dicitur, chorus vix haec pronuntiavit verba: *αἰτοῦσι μὴ 'κδῷς παισὶν Αἰγύπτου πάλιν,* cum statim subsequitur regis responsum: *βαρέα σύ γ' εἶπας* (Suppl. 341). Eiusdem generis sunt aoristi hi:

Suppl. 504.	*τούτῳ μὲν εἶπας, καὶ τεταγμένος κίοι.*
Choeph. 434.	*τὸ πᾶν ἀτίμως ἔλεξας, οἴμοι.*
Prom. 393.	*ἐθώϋξας λόγον.*
ibid. 1041.	*εἰδότι τοί μοι τάσδ' ἀγγελίας ὅδ' ἐθώϋξεν.*
Choeph. 510.	*μακρὰν γὰρ ἐξέτεινας —*
Ag. 829.	*θεοῖς — ἐξέτεινα φροίμιον —*
Ag. 1296.	*γύναι μακρὰν ἔτεινας.*
Pers. 227.	*εὔνους κριτὴς — τήνδ' ἐκύρωσας φάτιν —*
Ag. 915.	*Λήδας γένεθλον . . . .*
	ἀπουσίᾳ μὲν εἶπας εἰκότως ἐμῇ.
Ag. 1426.	*μεγαλόμητις εἶ, περίφρονα δ' ἔλακες —*
Prom. 597.	*θεόσυτόν τε νόσον ὠνόμασας, —*
ibid. 1065.	*τοῦτό γε τλητὸν παρέσυρας ἔπος,*
	ubi statim subsequitur praesens: *πῶς με κελεύεις.*
	Cf. Ch. 116.
Ag. 1475.	*νῦν ὤρθωσας στόματος γνώμην.* Cf. Suppl. 915.

18) Cf. Kühn. Gr. II, 1. § 382, 4. a. Curt. Gr. § 491, 1.

19) Cf. Schmalfeld. Synt. des griech. Verbums. (Eisleben 1846) § 54, 5 p. 93 seq.

Frequentiores autem sunt aoristi in interrogationibus ex admiratione vel dubitatione quadam natis.

Prom. 773. *πῶς εἶπας*; Io vix credere vel cogitatione sibi fingere potest quod modo audivit.

Pers. 796-98. *ΔΑ. ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ὁ μείνας νῦν ἐν Ἑλλάδος τόποις στρατὸς κυρήσει νοστίμου σωτηρίας.*
Respondet chorus interrogatque:
πῶς εἶπας;

Sept. 806. *τί δ᾽ εἶπας;* —

Pers. 793. *πῶς ταῦτ᾽ ἔλεξας;*

Ag. 1074. *τί τοῦτ᾽ ἀνωτότυξας;*

ibid. 1161. *τί τόδε τορὸν ἄγαν ἔπος ἐφημίσω;*

ibid. 1308. *τί τοῦτ᾽ ἔφευξας;* — praecedit enim Cassandrae eiulutus *φεῦ, φεῦ*[20]).

Item in verbis audiendi:

Suppl. 926. *ἤκουσα τοὔπος οὐδαμῶς φιλόξενον,* —

Suppl. 456. *ἤκουσα* — aoristus pertinet ad imperativum praecedentem *ἄκουσον*.

Sept. 202. *ἤκουσας ἢ οὐκ ἤκουσας ἢ κωφῇ λέγω;* nos: hörst du, oder hörst du nicht?

Choeph. 848. *ἠκούσαμεν μὲν* — exorditur responsio.

Quibus aoristis praesentia iam non pauca opponuntur, quae aliis locis Aeschylus illis praetulit. Quae in praeterito tempore statuebantur, eadem nunc eisdem condicionibus ad praesentem loquentis statum referuntur.

a) Sic in Prom. 589, postquam Io vociferationibus et querelis suis finem ita fecit: *κλύεις φθέγμα τᾶς βούκερω παρθένου;* Prometheus statim respondet:

πῶς δ᾽ οὐ κλύω τῆς οἰστροδινήτου κόρης; —

---

20) Cf. Soph. El. 1456. Phil. 1170. 1178. 1310. Trach. 1220. Trach. 1124. Eurip. El. 1051. Iph. T. 766. et in interrogationibus: Soph. El. 1220. 1191. Phil. 246. 917. (*οἴμοι, τί εἶπας*) Trach. 1203. Phil. 1174. 1288. Trach. 184. 744. Oed. C. 322. Oed. Col. 896. Eurip. El. 290. 570. Iph. A. 1010. etc.

Alia exempla exstant haec:

Suppl. 923. Ad praeconis verba: *τοὺς ἀμφὶ Νεῖλον δαίμονας σεβίζομαι,* statim respondet rex:

οἱ δ' ἐνθάδ' οὐδὲν, ὡς ἐγὼ σέθεν κλύω.

ibid. 948. *σαφῆ δ' ἀκούεις,* quamquam ea, ad quae praesens referendum est, praecedentibus iam versibus continentur.

Pers. 331. *αἰαῖ, κακῶν ὕψιστα δὴ κλύω τάδε* (scl. ea, quae nuntius modo rettulit).

Ag. 348. *τοιαῦτά τοι γυναικὸς ἐξ ἐμοῦ κλύεις,* in fine orationis; itidem:

Choeph. 443. *κλύεις πατρῴους δύας ἀτίμους.* —

Longius vero intervallum praeteriti et praesentis temporis haec indicant exempla:

Pers. 565. *τυτθὰ δ' ἐκφυγεῖν ἄνακτ' αὐτόπουν ἀκούομεν.*

Suppl. 284. *Ἰνδάς τ' ἀκούω νομάδας ἱπποβάμοσιν εἶναι καμήλοις ἀστραβιζούσας.*

Prom. 977. *κλύω σ' ἐγὼ μεμηνότ' οὐ σμικρὰν νόσον.*

Eum. 190. *ἆρ' ἀκούετε οἵας ἑορτῆς ἔστ' ἀπόπτυστοι θεοῖς κτλ.*

Ag. 987. *πεύθομαι δ' ἀπ' ὀμμάτων* —

Ch. 679. *πεύθομαι γὰρ ἐν λόγῳ* —

ibid. 763. *τεθνηκότος δὲ νῦν τάλαινα πεύθομαι.*

ibid. 839. *νέαν φάτιν δὲ πεύθομαι λέγειν τινάς*[21]).

Etiam participium praesentis praeteriti temporis notione instruitur.

Choeph. 450 Electra sic loquendi finem facit:

τοιαῦτ' ἀκούων ἐν φρεσὶν γράφου —

Similiter Soph. Oed. Col. 33 *ἀκούων — προσήκεις.* Recte adnotavit Wunderus: „Expectaveris *ἀκούσας* i. e. *ἐπεὶ ἤκουσα*" Conferri iubet adnotationem ad Philoct. 257[22]).

Utrumque vero et praesentis et aoristi participium coniungitur:

Ag. 680. *τοσαῦτ' ἀκούσας ἴσθι τἀληθῆ κλύων,* quibus verbis praeco orationem suam concludit.

---

21) Idem usus a ceteris scenicis poetis receptus est. Cf. Soph. Phil. 261. Trach. 427. Oed. Col. 193. 527. 792 etc.

22) Ceterum vide Schneidew. ad. Soph. Oed. Col. 240.

b) Sept. 895. *διαντείαν λέγεις δόμοισι* etc. praesens referendum est ad ea, quae praecedunt, ut exspectaveris: *ἔλεξας* sicut Choeph. 434.

Pers. 245. *δεινά τοι λέγεις* — nuntius vero iam loquendi finem fecit.

ibid. 989. *ἴυγγά μοι δῆτ'*
ἀγαθῶν ἑτάρων ὑπομιμνήσκεις,
ἄλαστ' ἄλαστα στυγνὰ πρόκακα λέγων.

Ag. 351. *γύναι, κατ' ἄνδρα σώφρον' εὐφρόνως λέγεις.* Chorus respondet Clytemestrae, quae modo locuta est.

Choeph. 1444. *λέγεις πατρῷον μόρον,* referendum vero est illud *λέγεις* ad versus praecedentes 439—443, quibus Agamemnonis caedes deploratur.

Suppl. 500. *εὖ γὰρ ὁ ξένος λέγει.*

Prom. 101. *καίτοι τί φημι;*

Ag. 1613. *σὺ δ' ἄνδρα τόνδε φῂς ἑκὼν κατακτανεῖν,* Aegistho respondet chorus; ille vero oratione habita nunc iam tacet.

Pers. 276. *κατθανόντα λέγεις φέρεσθαι* etc. nuntius cuius ad verba haec referuntur loquendi modo fecit finem.

Sept. 400. *καὶ νύκτα ταύτην ἣν λέγεις* etc.
cf. Sept. 553. *ὃν λέγεις.*

Pers. 986. *Πέρσαις — κακὰ πρόκακα λέγεις.*

Ag. 315. *τέκμαρ τοιοῦτο σύμβολόν τε σοὶ λέγω* etc. in fine orationis, qua Clytemestra ignes Troiae expugnationem solito citius indicantes describit.

ibid. 545. *ποθεῖν ποθοῦντα τήνδε γῆν στρατὸν λέγεις* — in stichomythia, quae dicitur; vices interrogandi et respondendi praesenti non mediocriter favent.

ibid. 1129. *δολοφόνου λέβητος τύχαν σοι λέγω.*

Choeph. 181. *οὐχ ἧσσον εὐδάκρυτά μοι λέγεις τάδε.*

Etiam in interrogationibus, in quibus aoristum usitatum esse videbamus:

Ag. 268. *πῶς φῄς; πέφευγε τοὔπος ἐξ ἀπιστίας.*

ibid. 634. *πῶς γὰρ λέγεις χειμῶνα . . . ἐλθεῖν* etc.

Suppl. 332. *τί φῂς ἱκνεῖσθαι τῶνδ' ἀγωνίων θεῶν;* —

Prom. 101. *καίτοι τί φημι;* quod exemplum iam supra commemoravimus.

Neque aliter res se habet in his verbi κελεύειν indicativis praesentis:

Prom. 1066. πῶς με κελεύεις κακότητ᾽ ἀσκεῖν;
quamvis praecedat aoristus: τοῦτο παρέσυρας ἔπος, tamen praesens infertur.

Choeph. 107 ad Electrae adhortationem: λέγοις ἄν — chorus respondet: λέξω, κελεύεις γάρ, i. e. θέλεις, nam voluntas permanet, cum vox qua illa est pronuntiata evanescat.

Iam si haec recensueris exempla apertum est, cur poeta praesens praeterito praetulerit, modo memineris non subito verborum quae quis pronuntiaverit vel auribus perceperit, sonum emori, sed perdurare aliquamdiu memoriaque custodiri. Ipsa vero quae verbis inest vis ita percipitur, ut quolibet tempore in memoriam revocari animoque quasi praesens obversari possit. Quam rem ad frequentiam horum praesentium non nihil valuisse facile intelligitur; nam multo saepius in diverbiis praesentia verborum audiendi quam dicendi usurpantur. Praesens igitur est considerantis et singula secum diligenter recordantis, aoristo vero adhibito quod factum est simpliciter statuitur. Quod discrimen quantum conferat ad describendam et illustrandam rerum vel personarum, quas poeta agentes facit, variam conditionem facile perspicitur.

2.

Neque minus commode dramatico poetae praesentem semper rerum statum intuenti se offerunt praesentia ex verbis eundi vel veniendi vel mittendi eorumque similibus derivata; saepe enim interest non tam praeteritam actionem eundi vel veniendi vel mittendi significari quam statum praesentem illa actione effectum [23]).

Praeivit Homerus (*Σ*, 385 τίπτε ἱκάνεις ἡμέτερον δῶ; cf. *ν* 328, *E*, 478) quem sequuntur reliqui poetae et scriptores. Aeschylea igitur exempla breviter enumerasse satis habemus.

ἱκάνω. Pers. 159. Ag. 1337. ἀφικνεῖσθαι Pers. 15. Ag. 435. Suppl. 332. (fortasse 551) ἵκω non exstat. ἥκω [24]) Prom. 1. 284.

---

[23]) Cf. Schmalfeld l. l. § 54, 5, b. pg. 94. Aken: Tempuslehre p. 13. Kühner. II, 1. § 382 c. etc.

[24]) Cf. Brock. l. l. p. 21.

300. Sept. 40. 861. Pers. 510. 692. Suppl. 176. 755. 933. Ag. 258. 522. 531 (Agamemno etsi nondum adest, tamen est iam ingressus patriam) 647. 1066. 1301. 864. 1625. Choeph. 3. 215. 659. 838. Eum. 236. Fragm. 191. (Prom. sol.) — *κιχάνω* Ch. 620. (cf. Il. X, 436 et Kühn. Gramm. II, 1. p. 119: — „jetzt aber hat der Tod dich erreicht und hält dich fest.") *ἔρρω* Pers. 732. Ag. 449. *ἔρρει πᾶσ᾽ Ἀφροδίτη* (Donner: „Nun ihr Blick ihm entschwunden, floh alle Lust Aphroditas".) ab infinitivo autem notio praeteriti abest: Eum. 301. — *οἴχομαι* Pers. 1. 13. 178. Eum. 111. 118. 122. 147, quibus locis significat: abii, profectus sum; ceteris locis perii: Pers. 252. Ag. 171. Ch. 636. 775. Eum. 263. Suppl. 786 (*οἴχομαι φόβῳ* = id est: paene mortuus sum) Pers. 916 (*μετ᾽ ἀνδρῶν τῶν οἰχομένων*) 546. Ag. 567. 568. *πέμπω* Pers. 54. 450. Ag. 61. (cf. 59.) Ag. 111. 305. 441. Choeph. 94 (*τοῖσι πέμπουσι*, qui miserunt.) 538. (*πέμπει τ᾽ ἔπειτα* pro *ἔπεμψε*) Eum. 12. *ἰάλλειν* Choeph. 45 *μωμένα μ᾽ ἰάλλει.*

3.

Iam vero graviora eiusdem usus testimonia in aliis quibusdam verbis sunt posita, quorum praesentia perfectae actionis vel status notionem induere solent[25]).

Apud Aeschylum exempla exstant haec:

φεύγειν.

Suppl. 5. *δίαν δὲ λιποῦσαι χθόνα . . φεύγομεν* i. e. exsules sumus.

Ag. 1668 *οἶδ᾽ ἐγὼ φεύγοντας* (qui fugerunt, qui exsules sunt) *ἄνδρας ἐλπίδας σιτουμένους.* cf. Eum. 462 *λέγω κατελθὼν τὸν πρὸ τοῦ φεύγων χρόνον* (cum antea exsul fuissem); de Ch. 136 *ἐκ δὲ χρημάτων φεύγων Ὀρέστης ἐστὶν* dubito.

νικᾶν.

Ag. 314. *νικᾷ δ᾽ ὁ πρῶτος καὶ τελευταῖος δραμών,* (vicit, victor est —).

---

25) Cf. Kühn. l. l. § 382, 3 d. Krüg. l. l. I. § 53, 3. Schmalfeld l. l. § 54, 5 c. pg. 95, Curtius l. l. § 491. 1. Frohw. Hauptreg. der griech. Syntax § 36, 5.

Ag. 574. ἡμῶν δὲ
νικᾷ τὸ κέρδος (vicit lucrum).

Ch. 903. κρίνω σε νικᾶν i. e. te victorem esse, tuam sententiam vicisse iudico. Orestis dubitationes matris obtestationibus excitatas iam sustulit Pyladis adhortatio. — Etiam participium occurrit interdum: νικώμενος, victus[26]): Sept. 514 κοὔπω τις εἶδε Ζῆνά που νικώμενον et Agam. 583 νικώμενος λόγοισιν οὐκ ἀναίνομαι; a ceteris locis (Pers. 310 οἵ δ' — νικώμενοι κύρισσον ἰσχυρὰν χθόνα. Suppl. 1005 ἱμέρου νικώμενος. Ag. 291 ὕπνῳ νικώμενος. ibid. 342 κέρδεσιν νικωμένους. ibid. 912 οὐχ ὕπνῳ νικωμένη. Choeph. 1023 φέρουσι γὰρ νικώμενον φρένες δύσαρκτοι) praeteriti temporis notio videtur abesse.

Propria vero praesentis vis semel tantum invenitur: Ag. 941 τὸ νικᾶσθαι πρέπει (Eum. 795 perfectum praesenti Aeschylus praetulit).

θνήσκειν.

Choeph. 327. ὀτοτύζεται δ' ὁ θνήσκων, (cf. Donner: „den Entseelten feiert Weheruf") concluditur versus: ἀναφαίνεται δ' ὁ βλάπτων, quod idem vertit: „am Licht erscheint der Mörder."

ὄλλυμαι.

Ag. 528. βωμοὶ δ' ἄιστοι καὶ θεῶν ἱδρύματα καὶ σπέρμα πάσης ἐξαπόλλυται χθονός, cf. Soph. El. 679.

Verbi τίκτειν[27]) praesens notione perfecti absoluti usurpatum non invenitur apud Aeschylum.

Quid vero de praesenti σώζω Pers. 348 statuendum sit in dubitationem potest adduci. Atossa enim interrogat nuntium de Persarum clade referentem: ἔτ' ἆρ' Ἀθηνῶν ἔστ' ἀπόρθητος πόλις; ubi ille respondet: θεοὶ πόλιν σώζουσι Παλλάδος θεᾶς.

Praesens usurpatur, quamquam aoristum exspectaveris: ἔσωσαν πόλιν, ut in re praeterita et iamiam absoluta; quam ob

[26]) Simili modo Eum. 466. ἄλγη προφωνῶν videtur significare: ὃς προφήτης ἐστίν — ex longo iam tempore vaticinatum esse deum docent Choeph. v. 269 seq.

[27]) Apud Sophoclem vero saepius invenitur cf. Oed. Col. 982. ἔτικτε (Schneid. „sic war meine Mutter") Oed. R. 437 ἐκφύει. Oed. R. 1247 τὴν τίκτουσαν (cf. Wunderum ad 1223).

causam Schützium coniecisse puto: *θεὸς πόλιν δ' ἔσωσε Παλλάδος θεᾶς* (cf. Herm. ad. Pers. 339); quam coniecturam Hermannus cum „nullo prorsus fundamento sit stabilita" reiecit. Neque vero opus est aoristo. Nam sicut in Eum. v. 761 *ὃς — σώζει με μητρὸς τάσδε συνδίκους ὁρῶν* et certius in Soph. Ai. 1128. *θεὸς γὰρ ἐκσώζει με, τῷδε δ' οἴχομαι* praesens notione perfecti usurpatum est, ita etiam hoc loco *θεοὶ σώζουσι* significare potest: dei servarunt urbem, dei servatores urbis exstiterunt. Sed etiam hac interpretatione supersedemus ita, ut generaliter illud *θεοὶ π. σώζουσι Π. θ.* a nuntio dictum statuamus: in deorum tutela semper est Palladis urbs. Quae sententia a poetae religiositate et erga patriam pietate et a singulari fabulae consilio[28]) minime est aliena. Nam si tum in civitate Atheniensium non deerant, qui metuerent, ne novo Persarum impetu Graecia opprimeretur, horum animos mirum in modum erigi necesse erat, cum audirent deorum praesidium Atheniensibus adesse sempiternum neque unquam defuturum (cf. Schiller. l. l. p. 30).

III.

Hucusque praesenti notione perfecti vel praeteriti usurpato ipsa quae verbo inerat vis non mediocriter favebat.

Iam vero ad insolentiorem praesentis accedimus usum, cuius etiam in Aeschyli fabulis vestigia deprehenduntur.

Quod enim iam in carminibus Homericis occurrit, ut praesenti *πάρος, ποτέ* aliaque praeteriti temporis adverbia apponantur[29]), quae augmenti quasi vices suscepisse videntur[30]), idem etiam Aeschylus recepit et in suum usum convertit. Sed pauca quae exstant exempla Aeschylea quam angustis, ut par est, finibus liberior haec dicendi ratio contineatur aperte docent.

Primum adverbia, quae apponuntur, eius generis sunt, ut

---

[28]) Cf. Teuffel in praef. edit. Persarum p. 5 seq. Schiller ed. Pers. praef. p. 17 seqq. et p. 29 seq.

[29]) Odyss. *η*, 201. *αἰεὶ γὰρ τὸ πάρος γε θεοὶ φαίνονται ἐναργεῖς.* cf. *M*, 346/47. *Σ* 386. *πάρος γε μὲν οὔτι θαμίζεις. Δ*, 274. cf. Kühn. *II*, 1. p. 117. Krüger D. 53, 1, 1. Schmalfeld l. l. § 52, 3. p. 88.

[30]) Kohlmann l. l. p. 30.

aut exiguum inter praesentem atque praeteritum rerum statum discrimen intericiant aut simul praeteriti temporis notionem et actionis praeteritae perpetuitatem complectantur. Nam prioris quidem generis adverbium est *ἄρτι*, alterius *νέον* et *πάλαι;* sicut vero *πάλαι* significat non solum „ante longum temporis spatium" sed etiam „iam ex longo tempore," ita *νέον* contrariam habet vim „ante breve tempus" aut „ex brevi modo tempore." Exempla igitur extant haec:

ἄρτι.

Sept. 534. *στείχει δ'ἴουλος ἄρτι διὰ παρηίδων ὥρας φυούσης.* Parthenopaeus Arcas primae lanuginis adolescens describitur; *ἄρτι* particula aoristum videtur requirere, nam enata est iam barba; sed praesens simul indicat etiam nunc illam progerminare, ex quo apparuerit.

νέον, nuper, ex brevi tempore.

Prom. 35. *ὅστις ἂν νέον κρατῇ.*

ibid. 955. *νέον νέοι κρατεῖτε* — ad quem versum scholiasta adnotavit: *Νέον, νεωστί. οὐ γὰρ ἀρχαία ὑμῶν ἡ βασιλεία.* —

ibid. 389. *ἦ τῷ νέον κρατοῦντι π. ἕδρας;* — cf. Valcken. ad Eurip. Phoen. 1489: „frequens *ἥκω νεωστί;* — est illud Homericum, Sophocli nusquam, in Euripideis semel adhibitum." [31])

πάλαι.

Cum aoristo, ut par est, coniungitur Ag. 587. *ἀνωλόλυξα μὲν πάλαι χαρᾶς ὕπο,* — sed praesenti adiectum est:

Pers. 290. *σιγῶ πάλαι* —

Ag. 364. *Δία . . . αἰδοῦμαι*
τὸν τάδε πράξαντ' ἐπ' Ἀλεξάνδρῳ τείνοντα πάλαι τόξον —
(etiam nunc arcum tendit.)

---

[31]) Pers. 13. *ᾤχωκε νέον δ'ἄνδρα βαΰζει* — recte omittitur a Leop. Brock, qui l. l. p. 44 perfecta enumerat cum particulis tempus actum indicantibus coniuncta, nullam vero huius loci facit mentionem. Nam nunc quidem praeter Dindorfium ceteri cum Hermanno illud *νέον* mutaverunt in *νέων* (*πᾶσα γὰρ ἰσχὺς Ἀσιατογενὴς οἴχωκε* (vel *ᾤχωκε*) *νέων. κοὔτε τις ἄγγελος* etc.) cf. Teuffel ed. Pers. Krit. Bemerkg. et Schill. ed. Pers. Anhang.

Ag. 548, πάλαι τὸ σιγᾶν φάρμακον βλάβης ἔχω. i. e: „antea censebam et etiam nunc censeo silentium mali remedium esse.“ Particula πάλαι verbo finito adiecta gravitatem orationis aliquantum augeri apparet, dummodo vehementiorem animi motum respicias, quo chorus, — eius enim sunt haec verba — affectus est. Itaque ad Oed. Reg. 1443 recte adnotavit haec Ed. Wunderus: „Ceterum πάλαι non raro de rebus, quae modo factae sunt (cf. ejusd. fab. v. 1161 εἶπον — πάλαι. El. 1101. 1477) aut fiunt, usurpatur ita, ut vehementiae potius quam diuturnitatis significationem habeat.“

Ch. 464. τὸ μόρσιμον μένει πάλαι.

Etiam cum participio praesentis temporales particulae coniunctae sunt. Sed longe alius generis est haec adverbii temporalis cum participio praesentis coniunctio. Mera enim praeteriti temporis notio, quae particulae tali inhaeret, etiam participio ita tribuitur, ut non in praesenti sed in praeterito tempore ponatur.

Pauca extant exempla in fabulis Aeschyleis.

Prom. 443. ἀκούσαθ' ὥς σφας νηπίους ὄντας τὸ πρὶν
ἔννους ἔθηκα — i. e. eos, qui antea fuerant stulti et imperiti. —

Pers. 498. — θεοὺς δέ τις τὸ πρὶν νομίζων οὐδαμοῦ —

Ag. 650. ξυνώμοσαν γάρ, ὄντες ἔχθιστοι τὸ πρὶν
πῦρ καὶ θάλασσα — i. e. qui antea fuerant gravissimi et acerbissimi adversarii. —

Eum. 462. τὸν πρὸ τοῦ φεύγων χρόνον,
ἔκτεινα τὴν τεκοῦσαν, — i. e. qui antea exsul fueram. —

Ch. 55/56. σέβας δ' ἄμαχον ἀδάματον ἀπόλεμον τὸ πρὶν
δι' ὤτων φρενός τε δαμίας περαῖνον νῦν ἀφίσταται. i. e. maiestas illa inexpugnabilis, invicta, non debellata olim in auribus animisque popularibus versata, destitit. (cf. Herm. ad. v. 51).

Ag. 170. οὐδὲ λέξεται πρὶν ὤν·
libri οὐδὲν λέξαι, λέξεται vero coniecit Ahrens. Locus valde dubius difficultatibus nondum expeditis laborat (cf. Schneidewini et Engeri adnotationes), quem locum etsi hac de causa in medio relinquimus, tamen ex illis quae modo attuli exem-

plis satis intelligitur Keckium parum recte contendere illud *πρὶν ὤν* non posse significare: is qui fuit[32]; nihil enim differt hoc *πρὶν ὤν* ab illo, quod supra attulimus: *ὄντες ἔχθιστοι τὸ πρὶν* h. e. *οἳ ἔχθιστοι ἦσαν τὸ πρίν*. Hermannus quidem, qui scribendum putat: *οὐ λελέξεται πρὶν ὤν*, vertit hoc modo: „neque, qui antea potens erat, non dicetur fuisse." —

Sed quid? participii praesentis Graeci nonne eadem est condicio atque Latini? Si quidem verum spectantes accuratius quaerimus, in eo conveniunt et Latinum et Graecum participium praesentis, quod neglecta temporis notione actionem significant imperfectam; at vero plane differunt usu. — Apud Latinos enim participium praesentis actionem significat eius temporis, quod verbo cui participium adiectum est indicatur. Apud Graecos vero idem participium actionem quidem permanentem et ipsum significat, illa autem actio quo tempore ponenda sit, non semper ex eo, cui participium additum est, verbo, sed aut ex additamentis temporalibus, ut *πρόσθεν, πρότερον* similibusque adverbiis vel substantivis, in quibus quaedam temporis notio inest, aut ubi illa additamenta absunt ex conexu sententiarum cognoscitur. Tria igitur inde proficiscuntur usus genera, quae exemplis illustrare liceat. Ac primi quidem generis exempla sunt haec:

a) Prom. 366. *ἥμενος μυδροκτυπεῖ,* participium in praesenti tempore, quod verbo *μυδροκτυπεῖ* indicatur, statuitur, veluti si diceres *λέγει γελῶν*. cf. Prom. 1001. Choeph. 12. 15. 18. etc.

b) Pers. 20. *ἔβαν — παρέχοντες,* participium in praeterito tempore statuitur, quia refertur ad praeteritum (aoristum) cf. Sept. 802. ibid. 1015. *ὡς ὄντ᾽ ἀναστατῆρα* (= *ὃς ἦν ἀναστατήρ,* veluti *ὃς ἐγένετο ἀναστατήρ*), *εἰ μή τις ἔστη*.

c) Prom. 444. *λέξω — ἔχων — ἐξηγούμενος,* participia in futuro tempore statuuntur, quia addita sunt futuro.

Alterius vero generis exempla sunt haec:

a) Soph. Aj. 338. *ἀνὴρ ἔοικεν ἢ νοσεῖν ἢ τοῖς πάλαι*

---

[32]) Keck. ad. h. locum: *πρὶν ὤν* für „ein gewesener" ist ungriechisch.

νοσήμασι ξυνοῦσι λυπεῖσθαι παρὼν i. e. νοσήμασι, ἃ πάλαι ξυνῆν (cf. Kühner II, 1. § 382, 2.) cf. Euripid. Bacch. 2. El. 416. Xen. Cyr. 1, 4, 25. καὶ πρόσθεν τιμῶν αὐτὸν i. e. ἐτίμα (cf. Matth. § 499).

b) Xenoph. Hell. II, 3, 12: οὓς πάντες ᾔδεσαν ἐν τῇ δημοκρατίᾳ ἀπὸ συκοφαντίας ζῶντας καὶ τοῖς καλοῖς κἀγαθοῖς βαρεῖς ὄντας, συλλαμβάνοντες ὑπῆγον θανάτου.

Tertii denique generis exempla sequuntur haec: Xen. Anab. 1, 2, 3. ἦν δὲ καὶ οὗτος — τῶν — στρατευομένων = οἳ ἐστρατεύοντο. Xenoph. Anab. I, 3, 13. ·ἀνίσταντο — λέξοντες ἃ ἐγίγνωσκον, οἱ δὲ καὶ — ἐπιδεικνύντες, οἷα εἴη ἡ ἀπορία. ibid. I, 3, 16 ἄλλος ἀνέστη ἐπιδεικνὺς μὲν τὴν εὐήθειαν — ἐπιδεικνὺς δὲ ὡς εὔηθες εἴη — participium in futuro tempore statuendum erat: ἐπιδείξων[33]).

Ποτέ particula alibi praesenti adjecta, ut Soph. Oed. R. 716. Eur. Bach. 2. El. 416, apud Aeschylum non invenitur; πάροιθεν aut perfecto (Ag. 1372) aut aoristo (Prom. 503) aut imperfecto (Ag. 169) adicitur, praesenti nusquam in fabulis Aeschyleis.

Sed ne hic quidem particularum temporalium usus caret quadam varietate.

Nam etiam perfecta cum particulis temporalibus sive casibus sive adverbiis coniunguntur saepius. Prom. 615 ἁρμοῖ πέπαυμαι Sept. 424. τοῦ πάρος λελεγμένου cf. ibid. 555. Ag. 278. ποίου χρόνου δὲ καὶ πεπόρθηται πόλις; Ag. 1185. τῶν πάλαι πεπραγμένων cf. Ch. 803. Ag. 1372. πολλῶν πάροιθεν καιρίως εἰρημένων τἀναντί' εἰπεῖν. Prom. 825. ἃ πρὶν μολεῖν δεῦρ' ἐκμεμόχθηκεν φράσω — (de Pers. 13. iam disserui).

Quorum perfectorum rationem Leopoldus Brock (l. l. p. 44)

---

33) Ad veritatem propius accedunt pauci grammatici cf. Matthiae § 499 et § 566, 6. Madvig (Syntax d. griech. Spr.) § 183. Anm. 1. Aken (Grundz. d. Lehre v. Tempus und Modus im Griech.) § 9, p. 8. Curtius Schulgr. § 490. Adn. 2. Koch § 101. Adn. 5. Kühner II, 1. § 389, 3. ibid. 7, e. — Minus probatur, quod Kruegerus § 56, 10 docet et H. D. Müller: Syntax d. griech. Tempora Götting. 1874 (Progr. Realsch.) § 14, licet alibi cf. § 16 accuratius rem tractarit.

ita explicuit, ut facile cognoscere possis cur perfecto uti maluerit poeta, praesens repudiaverit. Illud enim, quod Sept. 424 et 555 invenitur: τοῦ πάρος λελεγμένου interpretatur ita: „In utroque loco πάρος particula aoristum videtur requirere; quare particulam illam ad notionem actionis eius quae peracta in perfecto inest appositam esse statuemus, participium autem λελεγμένος non eum significare de quo antea dictum est, sed eum quem ex commemoratione illa novimus.“ Et ad Prometh. 825 ἃ πρὶν μολεῖν δεῦρ' ἐκμεμόχθηκεν φράσω, idem adnotat: „Prometheus perfecto utitur, quia non quae singula Io perpessa sit narrare sed ea pronuntiare vult, quae exanclata iam habeat et superata.“ — Additamenta igitur illa temporalia cum „non ad statum praesentem, qui in perfecto inest, sed ad actionem antequam status iste incideret peractam, quae non minus in perfecto inest, spectent,“ fieri non potest, quin ad rerum condicionem explicandam et illustrandam perfecta illa plurimum valuerint, ut etiam ex hac variatione praesentis et perfecti studium πλαστικῆς Aeschyleum apertum sit.

IV.

Cuius eiusdem studii testimonia nulla exstant manifestiora, quam eorum quae in narrando usurpantur temporum discrimina, aoristi scilicet, imperfecti (sive plusquamperfecti) praesentis denique historici.

Atque aoristi quidem et imperfecta quid sibi velint in promptu est; aoristo enim facta sese deinceps excipientia singulatim enarrantur, imperfectum autem, quod non narrativum sed descriptivum iure tempus appellatur, ad accuratiores rerum imagines exprimendas adhibetur. Historicum autem praesens, quod Graeci, qua excellunt ingenii admirabili facilitate atque mobilitate, suo quodammodo iure sibi vindicaverunt[34]), tam insolito saepe more usurpatur, ut diligentionem explicationem videatur exigere.

Ac ab epico quidem genere tam rhetoricus color orationis

---

[34]) Cf. Kühn. § 382, 2. Delbrück. Alt. Temp. p. 89.

alienus videtur esse[35]); nam ab Homerica simplicitate et tranquillitate lenique et aequabili orationis tractu praesentia historica abesse inter omnes constat. —

Alia vero ac plane contraria est dramaticae poesis condicio, quippe quae non epicum illum quietum et sedatum orationis cursum appetat, sed omnia dicendi genera variasque elocutionis rationes et artes in suum usum convertat et ad res quam accuratissime describendas permovendosque spectatorum animos adhibeat. Praesens vero historicum duas praecipue propter causas cum ceteri scenici poetae tum Aeschylus in fabulis usurpasse videntur; primum, quod mirum quantum valet ad res eas, quae praesentes non sunt, illustrandas et spectatorum oculis subiciendas; ea enim est praesentis propria vis, ut animi figantur quasi in rebus et retineantur ita, ut subsistant paullulum et rei vel actionis cuiusque decursum contemplentur.

Narrandi enim propria tempora sunt aoristus et imperfectum vel plusquamperfectum. Placido igitur cursu fluit oratio, ubi aoristus facta enarrat, imperfectum ea explicat, quae describendi causa inseruntur[36]). Iam occurrit in hoc iusto rerum ordine subito praesens pro praeterito. Miratur, subsistit mens auditoris ut in re insolita et praeter exspectationem oblata; quo fit, ut ex praeteritarum rerum memoria sese quasi revocet in praesentem suum statum et quam accuratissimam rei propositae, in qua haeret mentis cogitatio, assequi studeat imaginem. Qua ex rerum condicione simul perspicitur ratio quae inter imperfectum et aoristum et praesens historicum intercedit.

---

[35]) Recte A. W. Schlegel apud Kruegerum Gr. D. § 53, 1. Ad. 7: „das Vergangene nie als gegenwärtig vorzustellen ist der Gattung so wesentlich eigen, dass der Dichter, vermuthlich ohne sich besonders daran zu erinnern, die Ausschliessung des Präsens der Zeitwörter in der Erzählung durchgehends beobachtet.“ Quod idem confirmat Kühner. l. l. § 382, 2. „Aber der ruhige Ton der epischen Dichtung verschmäht diesen Gebrauch; in den Homerischen Gesängen findet sich kaum irgend eine Spur davon (η, 104); ein Gleiches gilt von den Nibelungen.“ — Longe alia vero est Aeneidis condicio. Vergilium enim, non nativum illum quidem poetam sed elegentiae studiosissimum praesens hist. non modo non sprevisse, sed potius affectasse docet Jul. Ley. Verg. quaest. sp. I. „de temporum usu“ p. 1 sqq.

[36]) Cf. Kühn. l. l. § 386, 6.

Aoristo enim praesens historicum, quod nunquam a praesentis deficit natura, ita opponitur, ut temporis notione neglecta — nam ipsa forma praeteritum tempus non exprimitur — solius actionis habeat rationem eiusque singulas partes animo repraesentet, cum ille simul et praeteriti temporis et meri facti notionem complectatur. Ab imperfecto autem differt ita, ut absit iterum praeteriti temporis significatio, hoc vero ei cum illo convenit, quod et ipsum actiones describit. Cum autem illa temporis acti notio ex sermonis conexu ultro consequatur et suppleatur, praesens historicum et narrativi et descriptivi, quod dicitur, temporis una complectitur potestatem.

Iam perspicuum est, quantum hac temporum variatione profecerint scenici poetae. Namque multa occurrebant in fabulis quae, cum foeda viderentur aspectui aut alias ob causas ex oculis tollenda, narrabat „facundia praesens". Quibus ex angustiis optime iam tragicos expediebat illa singularis praesentis historici vis ac natura.

Accedit quod — eamque alteram frequentiae statuimus causam — hoc praesentis genus etiam alacritatis animi quandam speciem prae se fert[37]. Mirifice igitur adiuvabantur hoc concitatiore sermonis genere poetae in explicandis et illustrandis singularum personarum affectibus.

Iam Aeschyleis haec probanda sunt exemplis, quorum numerum eo maiorem esse facile nobis persuadebimus, quo latius in eius fabulis narrationes vagantur[38].

Ac primum quidem statuendum videtur, quaenam praesentia in horum historicorum praesentium numero habenda sint; nam saepius de iusta interpretatione dubitari posse videtur.

Breviter enumero ea quae ex horum numero reicienda videntur.

Prom. 590. *τῆς Ἰναχείας; ἣ Διὸς θάλπει κέαρ*, etiam nunc Iupiter amore tenetur. — Sept. 498. *αὐτὸς* [illegible] *ν*, *ἔνθεος δ' Ἄρει βακχᾷ πρὸς ἀλκὴν* — aoristus [illegible] uno quasi temporis momento factam" enarra[illegible]

[37]) Cf. Scheuerlein. Synt. d. gr. Spr. p. 341.

[38]) Cf. Hornung: de nuntiorum i. tr. Gr. pe[illegible] nibus (Progr. Brandenburg 1869) p. 4—7; Bernhardy p. 254. Teuffel praef. ad ed. Pers. p. 2.

actionem saepius iteratam et etiamnunc durantem significat. Eandem ab causam ea removeo praesentia, quae in Parthenopaei Arcadis habitu describendo (Sept. 526—543.) occurrunt. Nam stat vir fortissimus ante portas eadem etiamnunc de se praedicans, quae nuntius ipsis suis auribus paullo ante percepit[39]). Idem statuendum est de praesenti *πέμπει* Ag. 61 et 111. — missio enim etiamnunc perdurare videtur. Itaque, ut paucis rem absolvamus, omnia ea praesentia historicis praesentibus adscribenda negaverim, quibus actionum singularum praesens atque perdurans status significatur.

Historica igitur praesentia exstant haec:

Prom. 109. *ναρθηκοπλήρωτον δὲ θηρῶμαι πηγὴν κλοπαίαν.* — Promethei sunt verba. Vehementissimos toto corpore animoque persentit dolores; in tanta animi perturbatione retro spectans praesentis mali fontem in memoriam sibi revocat tanta cum alacritate, ut ipse etiamnunc *θηρᾶσθαι πηγὴν κλοπαίαν* sibi videatur.

Prom. 229. *ὅπως τάχιστα τὸν πατρῷον ἐς θρόνον*
καθέζετ', εὐθὺς δαίμοσιν νέμει γέρα
ἄλλοισιν ἄλλα, καὶ διεστοιχίζετο.

Prometheus choro obtemperans (cf. v. 193) explicat, quomodo Iupiter non sine suo prudenti consilio rerum sit potitus. Iam ad suam causam progressus quomodo ille se gesserit refert. Iniusta Iovis ratio praesenti *νέμει* optime exaggeratur et illustratur.

Ceterum admiraberis sermonis incredibilem mobilitatem, quia praesenti *νέμει* statim adhibita copulativa particula *καὶ* adiungitur imperfectum *διεστοιχίζετο,* ut alibi saepissime[40]).

Sept. 671. seqq. in Amphiarai descriptione: *Ὁμολωΐσιν δὲ πρὸς πύλαις τεταγμένος κακοῖσι βάζει πολλὰ Τυδέως βίαν* —

et 579: *δὶς τ' ἐν τελευτῇ τοὔνομ' ἐνδατούμενος*
καλεῖ, λέγει δὲ τοῦτ' ἔπος διὰ στόμα.

Nam quae sequuntur: *τοιαῦθ' ὁ μάντις — ηὔδα. σῆμα δ' οὐκ ἐπῆν κύκλῳ* — praesentis historici exemplis adnu-

[39]) Itaque recte v. 542 Wakef. vulgatam scriptionem: *γόμφοις ἐνώμα* mutavit, ita ut praesens restitueret: *γόμφοισι νωμᾷ.*

[40]) Eadem cum facilitate praesens et aoristus invicem se excipiunt. Cf. Pers. 409 seq. 465—70. 497. Sept. 797 seqq. Eum. 634 seq. etc.

merandum esse illud *βάζει, καλεῖ, λέγει* aperte demonstrant. Insigni vero modo illa praesentis historici variatio vehementiorem animi illustrat motum, quo nuntius sapientissimum, probissimum fortissimumque hostium admiratur.

Sept. 639. *τοιαῦτ᾽ ἀϋτεῖ καὶ θεοὺς γενεθλίους*
καλεῖ πατρῴας γῆς ἐποπτῆρας λιτῶν
τῶν ὧν γενέσθαι . . . . . .

eadem paullo supra, v. 635. *παιᾶν᾽ ἐπεξιάκχασεν*, aoristo adhibito rettulit nuntius.

Sept. 797. *στέγει δὲ πύργος —*

Finita pugna Thebas servatas esse refert nuntius. Itaque illud *στέγει πύργος* non ad praesentem rerum statum referendum est; nam interemptis mutua caede fratribus periculoque depulso praesidio munitionum non iam opus est. Accedit quod statim subsequitur aoristus: *καὶ πύλας φερεγγύοις ἐφαρξάμεσθα μονομάχοισι προστάταις*. Nec tamen quod adiungitur v. 799. *καλῶς ἔχει τὰ πλεῖστ᾽ ἐν ἓξ πυλώμασι* pro *εἶχε* dictum iudicaverim, quamvis aoristus subsequatur: *Ἀπόλλων εἵλετ᾽*. *ἔχει* enim ad praesentem loquentis rerumque de quibus agitur statum referendum videtur.

Sept. 813. *αὐτὸς δ᾽ ἀναλοῖ δῆτα δύσποτμον γένος.*

De fratrum caede certior factus chorus rem paene incredibilem secum reputat: *οὕτως ὁ δαίμων κοινὸς ἦν ἀμφοῖν ἅμα*. Itaque si iam nuntius respondet: *αὐτὸς ἀναλοῖ — γένος*, nihil aliud nisi tristem illum certaminis exitum in mente habet. Praeterito igitur uti debebat; pro praeterito autem praesens historicum usurpat etiamnunc in certaminis contemplatione versatus.

Persarum parodus multa historica praesentia aoristorum indicativis inserit.

Exercitus Persici exitum anxius animi chorus sibi revocat in memoriam. Diu iam abest, inquit, exercitus neque quisquam adhuc ad nos pervenit nuntius eorum, qui proficiscebantur (*ἔβαν*) olim Xerxis iussu acciti, *οἷος Ἀμίστρης ἠδ᾽ Ἀρτα-φρένης — —*

ταγοὶ Περσῶν
βασιλῆς βασιλέως ὕποχοι μεγάλοι

v. 25. *σοῦνται . . . .*

Praesens igitur aoristo praetulit chorus agminis proficiscentis imaginem animo repraesentans. Tum alia celerius percurrens aoristo usus pergit: *ἄλλους δὲ — Νεῖλος ἔπεμψεν,* sed in pristinum animi statum revertens versatur adeo in Lydorum agminis recensione ut redeat ad praesens historicum:

v. 41. *ἁβροδιαίτων δ' ἕπεται Λυδῶν ὄχλος*

et Sardianorum:

καὶ πολύχρυσοι Σάρδεις ἐπόχους

v. 46. *πολλοῖς ἅρμασιν ἐξορμῶσιν*

et Tmolitarum:

v. 49. *στεῦται δ' ἱεροῦ Τμώλου πελάται —*

et Babyloniorum:

Βαβυλὼν δ'

ἡ πολύχρυσος πάμμικτον ὄχλον

v. 54. *πέμπει σύρδην*

ceterorumque, qui ex Asia profecti sunt:

v. 57. *τὸ μαχαιροφόρον τ' ἔθνος ἐκ πάσης*

Ἀσίας ἕπεται — — —

Iam sequitur Atossae cum choro colloquium. Somnia narrat regina, quorum malis ominibus exhorrescens ad senum fidelium consilium confugit. Insigni modo anxium eius animum indicant praesentia, quibus ea describit, quae gravissimas excitarunt animi sollicitudines. Sic:

Pers. v. 191. *ἅρμασιν δ' ὕπο*

ζεύγνυσιν αὐτὼ καὶ λέπαδν' ἐπ' αὐχένων

τίθησι . . . . et

καὶ χεροῖν ἔντη δίφρου

v. 195. *διασπαράσσει καὶ ξυναρπάζει βίᾳ*

ἄνευ χαλινῶν καὶ ζυγὸν θραύει μέσον.

πίπτει δ' ἐμὸς παῖς, καὶ πατὴρ παρίσταται

Δαρεῖος οἰκτίρων σφέ . . . .

v. 198. *τὸν δ' ὅπως ὁρᾷ*

Ξέρξης πέπλους ῥήγνυσιν ἀμφὶ σώματι. —

Sequitur altera somnii imago:

v. 205. *ὁρῶ δὲ φεύγοντ' ἀετὸν* . . . .

. . . . *φόβῳ δ' ἄφθογγος ἐστάθην, φίλοι·*

v. 207. *μεθύστερον δὲ κίρκον εἰσορῶ δρόμῳ*

πτεροῖς ἐφορμαίνοντα . . .

Tum nuntius, ubi de internecione exercitus refert, ea potissimum quibus gravissime dolet praesenti historico notat.

Pers. 303. *Ἀρτεμβάρης δὲ — — θείνεται — —*, statim transit ad aoristum: *Δαδάκης . . . . ἐκ νεὼς ἀφήλατο. . .*

Item in Salaminiae pugnae descriptione:

ὁ δ' εὐθὺς ὡς ἤκουσεν, —
v. 362. *προφωνεῖ τόνδε ναυάρχοις λόγον.*

tum:

ἐπεὶ δὲ φέγγος ἡλίου κατέφθιτο
καὶ νὺξ ἐπῄει, πᾶς ἀνὴρ κώπης ἄναξ
ἐς ναῦν ἐχώρει . . .
τάξις δὲ τάξιν παρεκάλει νεὼς μακρᾶς
v. 381. *πλέουσι δ' ὡς ἕκαστος ἦν τεταγμένος*

tum:

εὐθὺς δὲ ναῦς ἐν νηῒ χαλκήρη στόλον
ἔπαισεν· ἦρξε δ' ἐμβολῆς Ἑλληνικὴ
v. 410. *ναῦς, κἀποθραύει πάντα Φοινίσσης νεὼς*
κόρυμβ', ἐπ' ἄλλην δ' ἄλλος ηὔθυνεν δόρυ.

Item in descriptione cladis in Psyttalea insula acceptae:

νῆσός τις ἐστὶ . . . .
v. 450. *ἐνταῦθα πέμπει τούσδ', ὅπως, ὅτ' ἐκ νεῶν*
φθαρέντες ἐχθροὶ νῆσον ἐκσωσοίατο
κτείνειαν[41]) *εὐχείρωτον Ἑλλήνων στρατόν.*

tum:

τέλος δ' ἐφορμηθέντες ἐξ ἑνὸς ῥόθου
v. 463: *παίουσι, κρεοκοποῦσι δυστήνων μέλη,*
ἕως ἁπάντων ἐξαπέφθειραν βίον.

tum:

Ξέρξης δ' ἀνῴμωξεν κακῶν ὁρῶν βάθος,
ἕδραν γὰρ εἶχε . . . .
ῥήξας δὲ πέπλους κἀνακωκύσας λιγὺ
πεζῷ παραγγείλας ἄφαρ στρατεύματι,
v. 470. *ἵησ' ἀκόσμῳ ξὺν φυγῇ —*

tum:

---

[41]) Optativus sequitur praesens hist. ut sol 1.
p. 96. — Exemplis ab illo allatis hoc Aeschyleu

v. 480. ναῶν γε ταγοὶ τῶν λελειμμένων σύδην
κατ᾽ οὖρον οὐκ εὔκοσμον αἴρονται φυγήν.

Quae in illa fuga exercitui acciderint aoristi enarrant aut imperfecta accuratius describunt, extrema vero calamitas praesenti notatur:

νυκτὶ δ᾽ ἐν ταύτῃ θεὸς
v. 497: χειμῶν᾽ ἄωρον ὦρσε, πήγνυσιν δὲ πᾶν
ῥέεθρον ἁγνοῦ Στρυμόνος.

Sed superatur periculum piis omnium precibus; iterum praesenti utitur nuntius:

ἐπεὶ δὲ πολλὰ θεοκλυτῶν ἐπαύσατο
P. 501. στρατός, περᾷ κρυσταλλοπῆγα διὰ πόρον.

Supplices.

Pelasgus rex postquam suum ipsius nomen professus est, etiam terrae cuius fruitur possessione vetustum et nobile nomen explicat: αὐτῆς δὲ χώρας Ἀπίας πέδον τόδε πάλαι κέκληται φωτὸς ἰατροῦ χάριν. Cuius tanti facti nobili superbia elatus memoriam repetens praesenti utitur:

Ἆπις γὰρ ἐλθὼν . . . χθόνα
v. 264. τήνδ᾽ ἐκκαθαίρει κνωδάλων βροτοφθόρων,
τὰ δὴ παλαιῶν αἱμάτων μιάσμασι
χρανθεῖσ᾽ ἀνῆκε (aoristus notandus est) γαῖα
μηνιαῖ᾽ ἄχη, —

Iam infra v. 297. 300. 312 etiam in diverbio praesentis historici singularis species occurrit. Colloquitur enim rex cum Danaidibus ac quaerit, unde gentis suae originem illae ducant, non tam rerum novarum curiosus quam examinandi studio adductus. Nam recte G. Hermannus (ad. v. 280) monet haec: „in omni hoc diverbio tenendum est cognita habere regem ea de quibus quaerit et quaerere dumtaxat, ut exploret verane an falsa dicant virgines.“ Quo ex studio fluunt praesentia:

v. 297. πῶς οὖν τελευτᾷ βασιλέων νείκη τάδε: et
v. 300. οὔκουν πελάζει Ζεὺς ἐπ᾽ εὐκραίρῳ βοΐ;

et in responsione chori:

v. 312. καὶ Ζεύς γ᾽ ἐφάπτωρ χειρὶ φιτύει γόνον.

Iam accedimus ad chori canticum (v. 524 seqq.), quo Ius fata et stirpis divina origo celebrantur. Laeto elatoque animo easdem regiones virgines agnoscunt, e quibus Io quondam,

gentis ipsarum parens, profecta est; eo igitur facilius eius, quae summi Iovis quondam digna habita est amore, ita illis repraesentatur imago, ut praesentem eam habere et cernere oculis sibi videantur fugientemque Iovis uxorem quasi prosequantur.

v. 542. ἔνθεν Ἰὼ
οἴστρῳ ἐρεσσομένα
φεύγει ἁμαρτίνοος
. . . διχῇ δ' ἀντίπορον
γαῖαν ἐν αἴσᾳ διατέμνουσα πόρον κυματίαν
ὁρίζει.

Ceterae huius fugae stationes et ipsae praesenti historico deinceps notantur.

v. 547. *ἰάπτει* δ' Ἀσίδος δι' αἴας . . . .
v. 549. *περᾷ* δὲ Τεύθραντος ἄστυ Μυσῶν. —
v. 556. *ἱκνεῖται* δ' εἰσικνουμένου βέλει βουκόλου
πτερόεντος etc. —

Antistropha γ, quae sequitur, cum hominum admirationem describat, imperfecta ut par est adhibet, stropha δ vero redit ad praesens historicum, quippe quae finem felicemque horum errorum exitum concelebret:

βίᾳ δ' ἀπημάντῳ σθένει καὶ θείαις ἐπιπνοίαις
v. 577. *παύεται*, δακρύων δ' *ἀποστάζει* πένθιμον
αἰδῶ, —

(Quod infra sequitur praesens v. 583 βοᾷ non est praes. historicum, cum omnium gentium praesentem atque etiamnunc permanentem approbationem eo declarari appareat.)

A g a m e m n o n.

In parodo nullum extat eius generis praesens.

Inde a versu 280 Clytemestra λαμπαδηφόρων νόμους expressis verbis explicat victoria Graecorum admodum gavisa; historica praesentia inserit plura:

ἑκὰς δὲ φρυκτοῦ φῶς ἐπ' Εὐρίπου ῥοὰς
v. 293. Μεσσαπίου φύλαξι *σημαίνει* μολόν.
(sequuntur praeterita) —
v. 305. *πέμπουσι* δ' ἀνδαίοντες ἀφθόνῳ μένει
φλογὸς μέγαν πώγωνα
v. 310. κἄπειτ' Ἀτρειδῶν ἐς τόδε *σκήπτει* στέγος
φάος τόδ' . . . . . .

Ita igitur haec descriptio est instituta, ut in aliis itineris describendi stationibus commorari consulto Clytemestra videatur alias celerius percurrat.

Iam in descriptione funestae qua Graecorum naves pleraeque perierunt tempestatis in mari saevientis tristissimus aspectus totius calamitatis, qui idem animum loquentis praeconis vel maxime commovet, praesenti adhibito oculis subicitur.

ἐπεὶ δ' ἀνῆλθε λαμπρὸν ἡλίου φαὸς
v. 659. ὁρῶμεν ἀνθοῦν πέλαγος Αἰγαῖον νεκροῖς.

Ex incredibili autem affectus gravitate profluunt ea praesentia, quibus Clytemestra odii crudelitatisque plena caedem Agamemnonis a se perpetratam superbe profitetur:

v. 1383. περιστιχίζω πλοῦτον αἵματος κακόν, —
v. 1384. παίω δέ νιν δίς
v. 1385. τρίτην ἐπενδίδωμι
v. 1388. οὕτω τὸν αὑτοῦ θυμὸν ὁρμαίνει πεσών,
κἀκφυσιῶν ὀξεῖαν αἵματος σφαγὴν
v. 1390. βάλλει μ' ἐρεμνῇ ψακάδι φοινίας δρόσου —
orationem vero ita concludit:
v. 1397. τοσῶνδε κρατῆρ' ἐν δόμοις κακῶν ὅδε
πλήσας ἀραίων αὐτὸς ἐκπίνει μολών.

Ab omni oculorum auriumque approbatione tam foede factum abhorrere consentaneum est. — Attamen omnis huius facinoris atrocitas illustranda et oculis subicienda erat. Historicum praesens totiusque scenae (nam eccyclemate adhibito corpora Agamemonis et Cassandrae, quibus Clytemestra, mulieris monstrum, adstat furiosa, in scena conspiciuntur) apparatus efficiunt, ut nihil iam desideretur ad rei summam perspicuitatem.

Neque minor vis inest in descriptione Thyesteae illius cenae, qua Aegisthus turpitudinem suam excusare studet. Dedita opera commoratur in iis, quae ad facinoris foeditatem et iniustitiam aperiendam plurimum valere videntur, ut iustas (v. 1604) se poenas ab Agamemnone repetivisse demonstret.

ὁ δ' αὐτῶν αὐτίκ' ἀγνοίᾳ λαβὼν
v. 1596. ἔσθει βορὰν ἄσωτον, ὡς ὁρᾷς, γένει.
κἄπειτ' ἐπιγνοὺς ἔργον οὐ καταίσιον
ᾤμωξεν, ἀμπίπτει δ' ἀπὸ σφαγῆς[42]) ἐμῶν

μόρον δ' ἄφερτον Πελοπίδαις ἐπεύχεται.
v. 1606. τρίτον γὰρ ὄντα μ' ἐπὶ δέκ' ἀθλίῳ πατρὶ
συνεξελαύνει τυτθὸν ὄντ' ἐν σπαργάνοις.

In Choephoris praesens historicum non extat. —[43])

Eumenides:

Initio prologi Pythia varia fata oraculi Delphici enarrat, nullis adhuc animi perturbationibus excitata, ut praesenti historico in tam quieta descriptione deesse videatur iusta causa.

Primos oraculi qui extiterint possessores praeteritis adhibitis enumerat, Gaeam et Themin, ἣ δὴ τὸ μητρὸς δευτέρα τόδ' ἕζετο μαντεῖον . . . - .

— ἐν δὲ τῷ τρίτῳ
λάχει, θελούσης, οὐδὲ πρὸς βίαν τινὸς
Τιτανὶς ἄλλη παῖς Χθονὸς καθέζετο,
Φοίβη . . .

Iam ad Apollinem ubi pervenit, praesens infertur:

v. 7. δίδωσι δ' ἣ γενέθλιον δόσιν Φοίβῳ

et infra v. 12,

πέμπουσι δ' αὐτὸν καὶ σεβίζουσιν μέγα
κελευθοποιοὶ παῖδες Ἡφαίστου —
v. 15. μολόντα δ' αὐτὸν κάρτα τιμαλφεῖ λεώς.
v. 16. τέχνης δέ νιν Ζεὺς ἔνθεον κτίσας φρένα
v. 17. ἵζει τέταρτον τόνδε μάντιν ἐν θρόνοις.

Sed tamen praesentis historici iusta causa ne ab his quidem locis abest.

Primum enim sacerdos, cum eodem loco versetur, quo quae narrat facta esse dicuntur, in Apollinis historia optimo iure commoratur, quippe qui nunc oraculo praesit et iusta veneratione honoretur atque colatur. — Tum vero etiam poetae aliquid interfuisse videtur, hanc fabulae de origine oraculi partem, quae ad Apollinem spectat, diligentius illustrari. Scholiasta

---

42) Vel potius σφαγάς, quod recte coniecisse 'Schneidewinum (ad v. 1568) mihi persuasum est. Cf. Ag. 1388. De tmesi cf. Pers. 669. 102. 917. cf. Krüg. D. § 68, 48, 4.

43) Etiam hac ex parte confirmatur, quod Bernhardy de hac fabula iudicat: G. Litter. II 2, p. 295 (ed. III): „die Sprache dieses Stückes ist herb und hart, selten schön, noch weniger mit dem Glanz der beiden andern Glieder zu vergleichen.“

quidem ad v. 2 haec adnotavit: *Πίνδαρός φησι πρὸς βίαν κρατῆσαι Πυθοῦς τὸν Ἀπόλλωνα· διὸ καὶ ταρταρῶσαι αὐτὸν ἐζήτει ἡ Γῆ*. Iam expedita est res. Nam si vere haec scholiasta contendit, Aeschylum Pindari corrigendi studio ductum haec accuratius tractasse apparet, et praesens hist. tantum abest, ut ab hoc studio alienum sit, ut ultro ex eo redundare videatur. Itaque ipsis illis praesentibus confirmantus, quae G. Hermannus [44]) et audacius O. Muellerus [45]) de hoc loco statuerunt.

Tandem in oratione pro Oreste in summo rerum discrimine habita Apollo caedis Agamemnoneae memoriam repetit, ut omnem eorum qui in iudicium vocati sunt iram excitet et Clytemestrae odium iis iniciat quam vehementissimum (cf. v. 638 sq.). Cui consilio optime respondet praesens historicum.

κἀπὶ τέρματι
φᾶρος παρεσκήνωσεν (!) *ἐν δ' ἀτέρμονι*
v. 635. *κόπτει πεδήσασ' ἄνδρα δαιδάλῳ πέπλῳ.*

Clytemestram iusta morte sceleris commissi poenas dedisse eo facilius iudices sibi persuadebunt, quo alacrior et clarior ipsius facinoris animo observatur imago.

Iam cognitis singulis locis fines, quibus praesentis historici usus contineatur constituere licet.

Ac primum quidem in trimetris plerumque eius generis praesentia occurrere consentaneum est. Rarissime in melicis carminibus, quippe quae narrandi locum dare non soleant, inveniuntur, ut in parodo Persarum et in cantico illo quod in Supplicum fabula extat.

Neque minus consentaneum est, si enuntiatorum formam respicimus, longe plurima praesentia historica in sententiis principalibus inveniri, quae particulis paratacticis *τε, καὶ, δὲ*, coniunguntur. Rarius secundaria sententia a temporali parti-

---

[44]) Cf. Hermann. Eum. v. 5.

[45]) Od. Muell. Eum. p. 183. „In dem Eröffnungsgebet der Pythias verfolgt zugleich Aeschylus die unverkennbare Absicht, aus den Sagen von der Gründung des Pythischen Orakels und dessen verschiedenen Besitzern allen Streit und Hader zu entfernen, während Pindar . . . . den Kampf der Erde mit dem Apollon so heftig geschildert hatte, dass die Erde ihn in den Tartaros zu stossen versucht haben sollte“ etc.

cula incipiens praecedit: Pers. 377 seqq. protasis est haec: ἐπεὶ δὲ φέγγος ἡλίου κατέφθιτο καὶ νὺξ ἐπῄει, apodosis prima: πᾶς ἀνὴρ . . . ἐς ναῦν ἐχώρει, altera: τάξις δὲ τάξιν παρεκάλει . . . tertia: πλέουσι δὲ . . . Agam. 659. ἐπεὶ δ' ἀνῆλθε λ. ἡλίου φάος, ὁρῶμεν . . . . Pers. 501. ἐπεὶ ἐπαύσατο, περᾷ. Pers. 361. ὁ δ' εὐθὺς ὡς ἤκουσεν — πᾶσιν προφωνεῖ. Prom. 228 seqq. ὅπως τάχιστα . . . . καθέζετ', εὐθὺς δαίμοσιν νέμει γέρα.

Quin etiam in secundaria sententia praesens historicum admittitur, sic

Suppl. 542. ἔνθεν Ἰὼ
οἴστρῳ ἐρεσσομένα
φεύγει ἁμαρτίνοος,

in enuntiato relativo; praeterea vero non nisi in Pers. v. 198/199:

τὸν δ' ὅπως ὁρᾷ
Ξέρξης, πέπλους ῥήγνυσιν ἀμφὶ σώματι,

ubi illud ὅπως ὁρᾷ praesenti historico sententiae principalis respondet; quem eundem concentum in fabulis Sophocleis saepius observare licet. Tria extant exempla huic Aeschyleo simillima:

Soph. Electr. 736.
ὅπως δ' ὁρᾷ μόνον νιν ἐλλελειμμένον
. . . . θοαῖς
πώλοις διώκει

Oed. tyr. 1265.
ὅπως δ' ὁρᾷ νιν, δεινὰ βρυχηθεὶς τάλας
χαλᾷ κρεμαστὴν ἀρτάνην.

Antig. 1226. ὁ δ' ὡς ὁρᾷ σφε, στυγνὸν οἰμώξας ἔσω
χωρεῖ πρὸς αὐτὸν κἀνακωκύσας καλεῖ.

Accedunt totidem exempla, in quibus idem illud ὅπως ὁρᾷ vel ὡς ὁρᾷ aoristo secundariae sententiae respondet.

Soph. Electr. 749:
στρατὸς δ' ὅπως ὁρᾷ νιν ἐκπεπτωκότα
δίφρων, ἀνωλόλυξε τὸν νεανίαν.

Oed. tyr. 807.
καί μ' ὁ πρέσβυς ὡς ὁρᾷ
ὄχους παραστείχοντα τηρήσας, μέσον
κάρα διπλοῖς κέντροισί μου καθίκετο.

Antig. 427. οὕτω δὲ χαὔτη, ψιλὸν ὡς ὁρᾷ νέκυν
γόοισιν ἐξῴμωξεν, etc.

In omnibus igitur his sententiis secundariis idem verbi ὁρᾶν praesens repetitur, ut iam intellexeris, quanto cum studio Aeschyleam auctoritatem Sophocles in huius verbi usu sit secutus.

A ceteris vero secundariis sententiis cum praesens hist. absit in fabulis Aeschyleis, de Aeschyleo quidem usu statuendum est, quod G. Hermannus (ad Soph. Phil. 321) contendit, praesens histor. convenire primariis partibus narrationis, non etiam iis, quae obiter et explicandi causa inserantur.

In illis autem primariis narrationum partibus hoc de quo agimus praesens historicum ita obtinet locum, ut rerum, quae referuntur, quasi capita vel summa discrimina illustret et paene sub aspectum subiciat. Aoristo vero cetera facta deinceps notantur, ut brevi conspectu cognoscantur; imperfecto denique eae accuratius describuntur res, quae explicandi causa adiciendae videntur [46]).

Quod paucis si licet demonstrare exemplis, primum eos locos commemoro, quibus unum modo illustratur factum. Nusquam sua cuique vis et gravitas deest.

Prom. 109. θηρῶμαι πηγήν etc. spectat ad fontem totius mali, quo miserrime cruciari Prometheum videmus; eodem referendum est, quod infra v. 229 sequitur: εὐθὺς νέμει . . . . praesens historicum. Etiam quid sibi velit illud κόπτει πεδήσας etc. (Eum. 635) ex totius Eumenidum fabula econsilio perspicitur, quod Schoemannus in praefatione Eumenidum p. 10 seqq. subtiliter explicuit. Item Suppl. 297. τελευτᾷ, 300. πελάζει, 312. φιτύει praesentia in investiganda affinitate versantur, qua praesidii quod Danaus eiusque filiae appetunt officium nititur.

At vero etiam ubi latius manant rerum gestarum narrationes eadem lex cognoscitur.

Percurramus descriptionem illam pugnae Salaminiae, quae

---

[46]) Easdem quas nos praesenti, R. Kühner (Gr. II. 1. pgr. 386, 6.) aoristo partes tribuit, id quod Aeschyleo ceterorumque scenicorum poetarum usu minus comprobari videtur. Rectius H. D. Müller. Syntax d. griech. Temp. Progr. Götting. 1874. pgr. 8. p. 20 de diverso poetarum et scriptorum usu iudicat.

in Persarum fabula extat. Singula vero descriptionis momenta sunt haec: Themistocles dolo usus Xerxem incitat ad proelium committendum; cuius consilii insidias non perspiciens proelium parari ille iubet, iussa autem facit exercitus. — Naves igitur instruuntur ad proelium, tum Persarum classis navibus solutis ad hostem proficiscitur. Graeci appropinquant, non timidi illi sed alacri animo et pugnandi cupiditate flagrantes.

Tum concurrunt utrimque naves et proelii diiudicatur fortuna Graecae cuiusdam navis felici victoria, cuius terrore perturbata Persarum acies mox praecipiti fugae se mandat.

Capita huius descriptionis, ex quibus cetera omnia pendent, facili negotio invenies haec: Xerxis credulitatem atque temeritatem, Persarum temerarium et superbum accessum, gloriosam Graecorum primam victoriam, quam fuga hostium sequitur.

Ac tribus his capitibus rerum totidem respondent praesentia historica: *προφωνεῖ, πλέουσι, ἀποθραύει,* ut Aeschylea iam perspiciatur eximia ars, qua tam accurate res singulas disposuerit tamque facili modo quae potiora quaeque inferiora essent indicaverit, ut admirabilis describendi variatio et gradatio effloruerit [47]).

Etiam pugnae in Psyttalea insula commissae descriptio simili modo est instituta. Tres iterum partes distinguuntur.

Primum enim Xerxes iubet Psyttaleam insulam occupari, Graeci vero facili negotio illos redigunt ad internecionem. Quo facto Xerxes desperatione captus ipse fugae signum dat.

Totidem iterum respondent praesentia v. 450. *πέμπει,* v. 465 *παίουσι, κρεοκοποῦσι,* v. 470. *ἵησι.* —

Iam sequitur fugae descriptio. Primum est quod fuga suscipitur v. 481. *αἴρονται φυγήν* — tum quod in Strymone transeundo toti exercitui interitus imminet v. 496. *πήγνυσι,* tertium, quod superatur periculum illud extremum v. 501. *περᾷ κρυσταλλοπῆγα διὰ πόρον.*

Itaque rerum initium, fastigium, exitum praesenti historico egregie haud negaveris notatum.

---

[47]) Cf. Kühner l. l. § 386, 6. „Durch diesen Wechsel der Zeitformen wird der historischen Erzählung die grösste Lebhaftigkeit der Darstellung und die feinste Schattirung des Ausdrucks verliehen.“

